

Project Updates: March 2017

Snake conservation awareness programmes:

Epidemiology and Disease Control Division (EDCD), Zoonosis Department, Kathmandu, Nepal has organised National Level Snakebite Management Training at three different districts of Nepal, Rupandehi (Butwal), Makwanpur (Hetauda) and Morang (Biratnagar). This training was held for 2 days in each district in December 2016 and January 2017. The participants were health personnel including medical doctors, nurses, health assistants, lab technicians, veterinarians, etc. Dr Chhabilal Thapa and I were invited as expert and a trainer where we have presented our research work “Snake and their conservation in Rupandehi district” and also discussed on various important topics regarding snakes, snakebites and snake conservation. I also have showed video documentaries related to snakes and their conservation.

We have also distributed educational materials like posters, photographs, brochures, pamphlets and calendars to the participants.

Kaligandaki Health Foundation (KHF), Nawalparasi has hired the stalls for 20 days (10 days each) at Kawasoti and at Chormara in the Kawasoti Mahotsav, November, 2016 and Madhyabindu Mahotsav, February 2017 (a local exhibition festival including all areas for the information and development of that area) and requested to conduct snake conservation awareness programmes in those exhibition stalls. The snake conservation awareness programmes in the exhibition festivals were probably the first in Nepal. More than 10,000 people have visited our stalls and asked their queries about snakes and snakebites. We exhibited and distributed our posters, photographs, brochures, pamphlets and calendars to various people from different community at Nawalparasi.

We also have arranged meetings many times inviting various experts and came with a decision that there needs an organisation to focus on snakes, snakebites and snake conservation-related research works all over Nepal. So we registered an organisation “Nepal Toxinology Association” (NTA), on February 2017.

Dr Thapa and volunteers on snake conservation awareness programmes in the exhibition festivals

Dr Thapa and volunteers on snake conservation awareness programmes in the exhibition festivals

Participants from different districts

Participants from different districts

Dr Thapa and Researcher himself sharing knowledge in the training organised by EDCE, Nepal

Dr Thapa and researcher himself sharing knowledge in the training organised by EDCD, Nepal

News about our newly registered organisation “Nepal Toxinology Association” (NTA) on national and local newspaper

अखिल पृष्ठ

विहीबार, ०९ फागुन २०७३

नवलपरासी दृष्ट

अनुसन्धानका लागि सर्प पालिने

सर्पलाई संरक्षण गर्नु पर्छ भन्ने खालको जनचेतना बगाउने कार्यक्रमदेखि सर्पको बारेमा अध्ययन अनुसन्धानलाई विप्रेषण जोड दिईने क्रममा डा. थापाले बताउनु भयो ।

नवलपरासीको बेणीगणीपुर गाविस स्थित 'सर्दीमा' सर्पको अनुसन्धानको लागि सर्प पाल्ने गर्ने योजना रहेको समेत संघले कावासोतीमा पत्रकार सम्मेलन गरी जानकारी दिएको हो ।

सर्पदश पछि उपचारको लागि सर्पको विष कस्तो प्रकारको हो भनी एकिन गर्नु पर्ने हुनाले, सर्पपालन गरी नेपालमा पाईने सर्पको बारेमा अध्ययन गर्दा सर्पदशको उपचारमा सहयोग पुग्ने भएकाले अनुसन्धानलाई बढी प्राथमिकता दिइएको अध्यक्ष डा. थापाले बताए ।

सर्पदशको उपचारमा प्रयोग हुने एन्टिसेक भेनम बनाउनु खर्च बढी लाग्ने भएकाले तत्काल एन्टिसेक भेनम बनाउने योजना नभएको भए पनि संघले सरकारले चाहिँमा सर्पदशको उपचारमा प्रयोग हुने एन्टि सेक भेनम उत्पादनका लागि समेत कार्यगर्ने बताएको छ । नेपालमा हाल मानीसलाई अस्त्र गर्ने खालका २२ प्रजातीका विषालु सर्पहरू पाइन्छन् । निजि क्षेत्रबाट पहिलो पटक आफूहरू सर्प संरक्षण, पालन र अनुसन्धानको लागि सन्ध्यात ढंगले अगाडी बढेको नेपाल टक्सीनोलीजी संघका कोषाध्यक्ष डा. गोपाल प्रसाद खनालले जानकारी दिए ।

बातावरण सन्तुलनको लागि पनि सर्पले काम गर्छ ।

संघले नेपालमा भएका विषालु विष जन्तुको विवरण तथा त्यसबाट मानव स्वास्थ्यमा पर्ने असरको अभिलेख राख्ने, विषमुक्त जनावरको संरक्षण र हाम्यवनको आवश्यकताको अध्ययन गरी निजी निर्माणमा सहयोग पुर्याउने उद्देश्य लिएको छ ।

संघले विप्रेषण गरी सर्पको संरक्षण, पालन तथा सर्पदशको सम्बन्धमा जनचेतनामूलक कार्यक्रम गर्ने साथै सर्पका सम्बन्धमा अध्ययन तथा अनुसन्धान गर्ने छ ।

यस्तै सर्पदशको उपयुक्त व्यवस्थापनका लागि सर्पदश उपचारको दक्ष जनशक्ति उत्पादन गर्ने संघको उद्देश्य रहेको नेपाल टक्सीनोलीजी संघ नेपालका अध्यक्ष डा. छविनाल थापाले जानकारी दिए ।

नक्सोअर्जि संघको उपाध्यक्षमा डा. देव प्रसाद पाण्डे, सचिवमा डिल्लिराम गौडेल, कोषाध्यक्षमा डा. गोपाल प्रसाद खनाल, यस्तै सदस्यहरूमा रामहरि खनाल, कसल देवकोटा, डा. भोला राम

News about our newly registered organization Nepal Toxinology Association (NTA) on national and local newspaper

कविपुर संवाददाता

नवलपरासी, २ फागुन

सर्प पाल्ने तयारी

नवलपरासी- विषको सर्दीमा सर्प पाल्ने तयारी गरिएको छ । नामो मर्मदेखि सर्पको उपचार र अनुसन्धानमा सहिद डा. छविनाल थापाले आफ्नो अनुसन्धानका लागि यसको खोजी गरिरहेका छन् ।

मुस्कामा २२ प्रजातिका सर्प पाइने र त्यसमध्ये तगाईमा गोमन, कोत र बाइपाले संस्कारको ज्यान निद्राकाले प्रार्थना उपचारको जानकारी दिन सर्पदश विष सहिद बनेका हुन् ।

बातावरण सन्तुलनका लागि पनि सर्प संरक्षण गरिएको छ । नेपालको तगाई क्षेत्रमा सर्प र अन्य विषालु जीवको हत्याबाट क्षेत्रको ज्यान जोड्ने संघका कोषाध्यक्ष डा. गोपालप्रसाद खनालले भने, 'यो जनचेतना बगाउने सबै संस्थाहरूको ज्यान बच्न सक्छ ।'

मुस्कामा २२ प्रजातिका सर्प पाइने र त्यसमध्ये तगाईमा गोमन, कोत र बाइपाले संस्कारको ज्यान निद्राकाले प्रार्थना उपचारको जानकारी दिन सर्पदश विष सहिद बनेका हुन् ।

बातावरण सन्तुलनका लागि पनि सर्प संरक्षण गरिएको छ । नेपालको तगाई क्षेत्रमा सर्प र अन्य विषालु जीवको हत्याबाट क्षेत्रको ज्यान जोड्ने संघका कोषाध्यक्ष डा. गोपालप्रसाद खनालले भने, 'यो जनचेतना बगाउने सबै संस्थाहरूको ज्यान बच्न सक्छ ।'

मुस्कामा २२ प्रजातिका सर्प पाइने र त्यसमध्ये तगाईमा गोमन, कोत र बाइपाले संस्कारको ज्यान निद्राकाले प्रार्थना उपचारको जानकारी दिन सर्पदश विष सहिद बनेका हुन् ।

बातावरण सन्तुलनका लागि पनि सर्प संरक्षण गरिएको छ । नेपालको तगाई क्षेत्रमा सर्प र अन्य विषालु जीवको हत्याबाट क्षेत्रको ज्यान जोड्ने संघका कोषाध्यक्ष डा. गोपालप्रसाद खनालले भने, 'यो जनचेतना बगाउने सबै संस्थाहरूको ज्यान बच्न सक्छ ।'

- मुखले चुस्ने र अन्य यन्त्रले तान्नु हुँदैन ।
- पोटास लगायत अन्य कुनै रसायन हाल्नुहुँदैन ।
- खुर्सानी खाएर सर्पले ठोके नठोकेको थाहा हुँदैन । यसले पेट पोलेर उपचारमा बाधा पुऱ्याउँछ ।
- कुसुराको मलद्वार ठोकेको ठाउँमा लगाउँदा विष चुस्छ भन्ने धारणा गलत हो ।

सर्पले ठोकेको औषधी भनेको विष निष्कृत्य पार्ने औषधी प्रतिविष रक्तसार वा एन्टि स्नेक भेनम सेरम (Anti-Snake Venom Serum-ASVS) मात्र हो । यसको उपचार जहाँतही हुँदैन । सर्पले ठोकेको मानिसलाई सकेसम्म चाँडो सर्पदंश उपचार केन्द्रमा लैजानु पर्छ ।

सर्प किन जोगाउने ?

- सर्प पनि पारिस्थितिक पद्धतिको एउटा अभिन्न अंग हो । मानिस जतिकै यसको पनि पृथ्वीमा समान अधिकार छ ।
- सर्पको विषबाट प्रतिविष बनाई (Anti-Venom) बनाई विषालु सर्पको ठोकाईको उपचार गर्ने गरिन्छ । जसबाट मानिसको ज्यान बचाउन सकिन्छ ।
- सर्पको विष रगतमा ढिक्का हुने, कुष्ठरोग, बाथरोग आदि सञ्चो बनाउने औषधी बनाउन प्रयोग हुन्छ ।
- उच्च रक्तचाप र अन्य मुटु रोगलाई निको पार्ने औषधी बनाउन पनि सर्पको विष प्रयोग गरिन्छ ।
- जोमन सर्पको विषबाट बनाएको औषधी अत्याधिक दुखाई वा पीडा कम गर्न प्रयोग गरिन्छ ।
- न्यूरोटक्सिन विषलाई अत्याधिक मानसिक तनाव कम गर्न प्रयोग गरिन्छ ।
- दाँतको उपचारमा चिरफार गर्दा हुने अत्याधिक रक्त श्रावलाई रोक्न रसेल्स भाइपरको विष नै प्रयोग गरिन्छ ।
- सर्पको बोसोबाट तेल बनाई जीउ दुखेको, सुनिन्छको, मर्किन्छको, पुरानो वा नयाँ घाउ आदिमा प्रयोग गरिन्छ र उक्त समस्याबाट मुक्ति मिल्दछ ।
- आयुर्वेदमा सर्प विषलाई दम, छारे रोग, अनिन्द्रा आदि रोग निको पार्न प्रयोग गरिन्छ ।
- बैज्ञानिकहरु सर्पकै विष प्रयोग गरि क्यान्सर रोगलाई पनि निको पार्न सकिने भनी अनुसन्धान गरिरहेका छन् ।

Biodiversity
Conservancy
Nepal

सर्प, सर्पदंश र सर्प संरक्षण

गाउँलेद्वारा मारिएको राजगोमन थप अध्ययन अनुसन्धानका क्रममा

The
Rufford
Foundation
www.rufford.org

For More Information:
Kamal Devkota
Conservation Biologist

e-mail: devkotakamal67@gmail.com

Ph. 9841747731, 9860800342

सर्पका प्रजातिहरू: विश्वमा करिब ३५०० प्रजातिका सर्पहरू पाईन्छन् । जसमध्ये ६०० प्रजातिका मात्र बिषालु हुन्छन् । नेपालमा करिब ८० प्रजातिका सर्पहरू पाईन्छ । जसमध्ये २१ प्रजातिका सर्पहरू मात्र विषालु छन् । गोमन, करेत, राजगोमन, बाघेसाँप (रेसेल्स आईपर), हन्यौ लगायत मुगासाँप र लालकण्ठे साँप नेपालमा पाईने प्रमुख बिषालु सर्पहरू हुन् भने अजिंजार, धामिन, बगाले, दोमुखे आदि सर्पहरू विष नभएका सर्पहरू हुन् । नेपालका २६ वटा जिल्लाहरू सर्पदंशबाट बढि प्रभावित छन् र प्रत्येक वर्ष १००० जनाले सर्पको टोकाईबाट ज्यान गुमाउने गरेका छन् ।

सर्पले किन टोक्छ ?

सबै सर्पहरू विषालु हुँदैनन् । सबै सर्पहरूले मासिनसलाई टोक्दैनन् । सर्पहरूले मानिसलाई पेट भर्नका लागि टोक्न होईन । यो त आफ्नो बचाउका लागि सर्पले गर्ने प्रतिआक्रमण मात्र हो । यसको आहार त स-साना जीवहरू जस्तै: मुसा, भ्यागुता, किरा, फट्याङ्गा र तिनका फूलहरू हुन् । कुनै पनि सर्पले मानिसलाई त्यसै टोक्दैन । मानिसलाई देख्दा त सकेसम्म उ भाग्छ । जिस्काए वा चलाए भने मात्र टोक्छ । हामीले घाँसदाउरा गर्दा वा बाटो हिड्दा सर्पलाई छुन वा कुल्चन पुगे भने सर्पले डराएर आफु बच्नका लागि मानिसलाई टोक्छ । अथवा सर्प डरायो भने पनि टोक्छ । करेत सर्प घरभित्र आउने गर्छ । त्यो बेला निदाएको मानिसले निन्द्रामा नै हात खुट्टा चलाउँदा सर्पलाई लाग्छो भने टोक्न सक्छ । गोमन सर्प भने रिसाहा प्रवृत्तिको हुन्छ । थोरै मात्र चोट पुग्दा पनि यसले क्रुम्टेर टोक्छ । गोमन सर्पबाट चाँही विशेष होसियार रहनु पर्दछ । सर्पहरूलाई मार्नु हुँदैन । तिनले अप्रत्यक्ष रुपमा फाइदा नै पुर्‍याएको हुन्छन् । मानिस, बस्तुभाउ र बालिनालीलाई विगार्ने किराफट्याङ्गा एवं मुसा खाएर मानव समुदायलाई गुन लगाएका हुन्छन् ।

सर्पबाट कसरी जोगिने ?

हाम्रो जस्तो तराईको दैनिक जिवनमा सर्पबाट पूर्ण रुपमा बच्न गाह्रो छ । ठूलो जुता लगाएर खेतमा जाने, पञ्जा लगाएर घाँस दाउरा गर्ने, जहिले पनि पुरा कपडा लगाएर बस्ने जस्ता सल्लाहहरू ठिक भए पनि अव्यवहारिक हुन् । तल उल्लेख गरिएका साधारण गर्न सक्ने तरिकाहरू अपनाए मात्र पनि सर्पको टोकाईबाट बच्न सकिन्छ ।

- सर्पहरू दिउँसो भन्दा राती बढि हिँड्छन् त्यसैले राती हिँड्नु परेमा हातमा उज्यालो, टर्च आदि बोकेर मात्र र खुट्टामा जुता लगाएर मात्र हिँड्नु पर्छ ।
- सर्पहरू बस्न सक्ने सम्भावित ठाउँहरू जस्तै दाउराको चाँड, पराल, ढुङ्गा तथा ईट्टा थुपारेको ठाउँमा चलाउनु परेमा पहिले लामो लट्ठीले चलाउनु पर्छ ।
- घर वरिपरि भ्याङ्ग, ऋार जङ्गल, जमिनमा परेका दुलोहरू भए सफा गर्नु पर्छ ।
- दाउरा, काठ, ईट्टा, ढुङ्गा जस्ता सर्प बस्न सक्ने ठाउँहरू घर वरिपरि त्यसै लथालिङ्ग राख्नु हुँदैन ।
- घर वरिपरि खानेकुरा त्यसै फाल्ने गर्नाले मुसा, भ्यागुतालाई निम्त्याउँछ । तिनै मुसा, भ्यागुता खान सर्पहरू घरभित्र पर्छन् ।
- साना केटाकेटीहरू खेल्दाखेल्दै मुसाको दुलोमा हात हाल्ने, ऋाडीमा डरै नमानी जाने, दाउराको चाङ्गमा हात हाल्ने गर्छन् । केही गरी बच्चालाई टोकेमा उनीहरूले वास्तै नगर्ने वा डरले अभिभावकलाई नभन्न सक्छ । त्यसैले केटाकेटीहरू माथि विशेष निगरानी राख्नु पर्छ ।
- शरीरमा पातलो कपडा भए पनि लगाउने गर्नाले सर्पले टोके पनि विष प्रवेशबाट रोक्न पनि सक्छ ।
- सर्पलाई अनावश्यक रुपमा चलाउने वा जिस्काउने गर्नु हुँदैन ।
- सर्प मरेको जस्तो देखिए पनि वास्तवमा नमरेको हुन सक्छ । त्यस्तो अवस्थामा चलाउनु हुँदैन ।
- सकेसम्म घरभित्र कुरसुरा, हाँस, परेवाको खोर राख्नु हुँदैन । त्यस्तो खोरहरूमा जथाभावी हात छिराउनु हुँदैन ।
- राती सुत्दा भुलको प्रयोग गर्नुपर्छ । जुता, कपडा लगाउँदा तथा बिस्तारा राम्ररी हेरेर मात्र प्रयोग गर्नुपर्छ । सकेसम्म पलङ्ग र खाटमा सुत्नाले सर्पको टोकाईबाट बच्न सकिन्छ ।
- पोखरी, तलाउ, खोला, नदीनालामा विषालु सर्पहरू पनि हुन सक्ने भएकोले पौडी खेल्दा, खोला तर्दा सावधानी अपनाउनु पर्छ ।

सर्पले टोकेको बेलामा के गर्नु पर्छ ?

- बिरामीलाई सान्त्वना दिनु पर्छ ।
- सर्पले टोकेको शंका लागेमा तत्काल गाउँघरमा सहजै उपलब्ध हुने सवारी साधन जस्तै: मोटरसाईकल, रिक्सा, एम्बुलेन्स आदिको प्रयोग गरी जतिसक्दो चाँडो नजिकैको सर्पदंश उपचार केन्द्रमा लैजानु पर्छ ।
- सर्प मारेको भए सँगै लिष्टर जानुपर्छ । तर नेपालमा जुन सुकै सर्पले टोके पनि पोलिभ्यालेन्ट एन्टिभेनम दिईने हुँदा सर्प मारेर लानुको खासै फाईदा देखिदैन । तर सर्प मरेको एक घण्टा पछिसम्म पनि प्रतिक्रिया (Reflex Action) ले गर्दा टोक्न सक्छ ।
- पहिले घाउलाई सफा र सानो कपडा वा ब्याण्डेजले छोपीदिने र गाउँ घरमा सजिलै उपलब्ध हुने कपडा (जस्तै: साडी, तन्ना, सिरकको खोल, पातलो सल, पटुका आदि) वा तन्कने गुण भएको ऋप ब्याण्डेजले टोकेको ठाउँ भन्दा तलै देखि टोकेको ठाउँ भन्दा माथि बाँध्न मिल्ने ठाउँसम्म मर्कैको सड्केको ठाउँमा बाँधेजस्तै र जतिकै कसिलो (कान्छी औंला छिराउन सकिने) गरी बाँध्नुपर्छ । तर अनुहार, छाती, पुट्टामा टोकेमा ऋप ब्याण्डेज लगाउन मिल्दैन । ति अंगमा लोकल कमप्रेसन प्याडको प्रयोग उपयोगी भएको विभिन्न अध्ययनले देखाएका छन् ।

सर्पले टोकेको बेलामा के गर्नु हुँदैन ?

- अनावश्यक हानी नोक्सानी गर्ने र समय लाग्ने खालका उपचार गरेर समय खेर फाल्नु हुँदैन ।
- टोकेको हात वा खुट्टालाई चलाउनु हुँदैन ।
- धेरै कसेर बाँध्नु हुँदैन । यसले फाइदा भन्दा बेफाईदा बढी गर्छ । धेरै कसिएर अंगभंग भएका घटनाहरू धेरै छन् ।
- धामीभाँकी, तन्त्रमन्त्र तथा ऋारमौरो वा गरुडढुङ्गाको प्रयोगबाट बिष लागेको नलागेको छुट्याउन नसकिने भएकोले यस्ता कुरामा समय फाल्नु हुँदैन ।
- सर्पले टोकेको शंका भएमा केही पनि खानुहुँदैन र सकेसम्म हिँड्नु पर्छ । हुँदैन तथा सवारी साधन विरामी स्वयंले चलाउनु हुँदैन ।
- धारिलो हतियारले चिर्ने, काट्ने, डबाउने, औंला नै काट्ने गर्नु हुँदैन । यसले धेरै रगत बग्ने, संक्रमण हुने, रगतका नशा, स्नायु, मांसपेशीमा चोट पुग्नु, घाउ निको हुन समय लाग्छ । तर फाईदा भने केही हुँदैन ।

सर्प किन जोगाउने ?

- सर्प पनि पारिस्थितिक पद्धतिको एउटा अभिन्न अंग हो । मानिस जतिकै यसको पनि पृथ्वीमा समान अधिकार छ ।
- सर्पको विषबाट प्रतिविष बनाई (Anti-Venom) बनाई विषालु सर्पको टोकाईको उपचार गर्ने गरिन्छ । जसबाट मानिसको ज्यान बचाउन सकिन्छ ।
- सर्पको विष रगतमा ढिक्का हुने, कृष्ठरोग, बाथरोग आदि सञ्चो बनाउने औषधी बनाउन प्रयोग हुन्छ ।
- उच्च रक्तचाप र अन्य मुटु रोगलाई निको पार्ने औषधी बनाउन पनि सर्पको विष प्रयोग गरिन्छ ।
- गोमन सर्पको विषबाट बनाएको औषधी अत्याधिक दुखाई वा पीडा कम गर्न प्रयोग गरिन्छ ।
- न्यूरोटक्सिन विषलाई अत्याधिक मानसिक तनाव कम गर्न प्रयोग गरिन्छ ।
- दाँतको उपचारमा चिरफार गर्दा हुने अत्याधिक रक्त श्रावलाई रोक्न रसेल्स माइपरको विष नै प्रयोग गरिन्छ ।
- सर्पको बोसोबाट तेल बनाई जीउ दुखेको, सुनिएको, मर्किएको, पुरानो वा नयाँ घाउ आदिमा प्रयोग गरिन्छ र उक्त समस्याबाट मुक्ति मिल्दछ ।
- आर्युवेदमा सर्प विषलाई दम, छारे रोग, अनिन्द्रा आदि रोग निको पार्न प्रयोग गरिन्छ ।
- बैज्ञानिकहरु सर्पकै विष प्रयोग गरि क्यान्सर रोगलाई पनि निको पार्न सकिने भनी अनुसन्धान गरिरहेका छन् ।

सर्प संरक्षण

The
Rufford
Foundation
www.rufford.org

For More Information:

Kamal Devkota
Conservation Biologist

e-mail: devkotakamal67@gmail.com

Ph. 9841747731, 9860800342

Symptoms and effects

What not to do ?

Effects of snakebite

Local envenoming after viper bites

Local necrosis after envenoming by Southeast Asian cobras

Harmful effects of tourniquets and local incisions

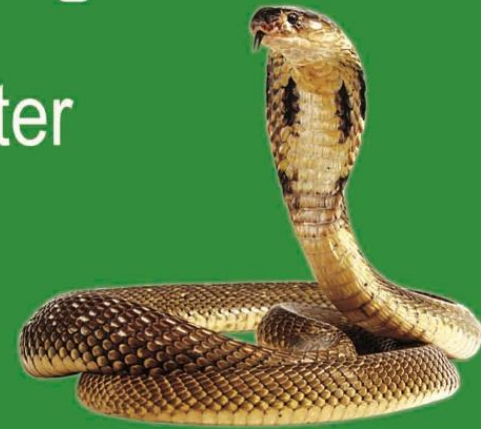
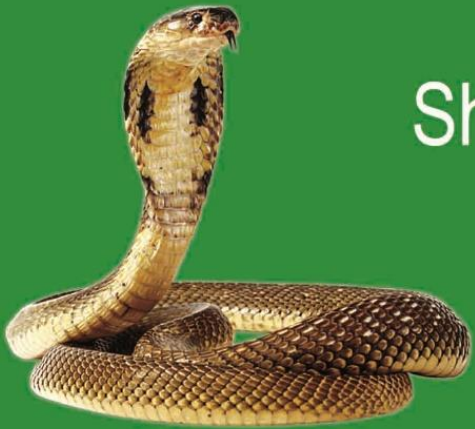

Debridement of necrotic tissue and grafting

Inception Workshop on Snake, Snake bite & Snake Conservation in Rupandehi District Issue of Conservation & Future Perspectives

Shankarnagar Ban Bihar & Research Center

Date: 26 June 2016

For more information
Kamal Devkota
Conservation biologist
devkotakamal67@gmail.com
Ph. 9841747731, 9860800342

Awareness Programme

Grass level community

Medical personnel

Snake charmers and traditional healers

Students and teachers

Research Work

Study of the dead specimen of snakes

Snake handling training

Amphisma stolatum & *Naja naja* rescued from village and relocated to nearby jungle

Rescued *Naja naja* going to its natural habitat

Bite Marks

विषालु सर्प पहिचान कुञ्जि (Venomous Snake Identification Key)

